

Марко Крстић
Факултет за правне и пословне студије
др Лазар Вркатић, Нови Сад
marko.krstic1982@gmail.com

UDK: 656.61:343.341
341.225.5
Прегледан научни рад
Примљен: 27. 02. 2016.
Одобрен: 28. 04. 2016.

ПИРАТСКИ (ПОМОРСКИ) ТЕРОРИЗАМ – РИЗИЦИ, ЕФЕКТИ И ПОСЛЕДИЦЕ

Сажетак: Овај рад ће презентовати феномен пиратерије која је присутна и понавља се од најстаријих времена до данас, али значајна пажња ће се посветити поморском тероризму и указати на сличности и везе између пиратерије и овог вида тероризма. Акцент ће се ставити на факторе који узрокују пиратерију, затим интензитет, услове, експанзију, стратегију и тактику која је карактеристична за поморски тероризам. У многим аспектима и модалитетима деловања, пирати су историјски аналогни међународним терористима који данас прете свету. Поморска пиратерија опстаје као значајан феномен, отварајући низ друштвених, историјских, геополитичких, сигурносних и економских питања и у међународној заједници постоји све већа забринутост да ови актери тесно сарађују једни с другима како би остварили своје специфичне аспирације. Пиратски напади су се интензивирали у последњих неколико година, а у циљу формулисања и спровођења ефикасних противмера, доносиоци одлука морају бити у стању да разликују поморски тероризам од пиратерије, о чему ће бити више речи у наредном излагању.

Кључне речи: *пиратерија, тероризам, поморски тероризам.*

УВОД

Насиље се одувек користило у људској историји од стране оних који су бирали да се супротставе државама, краљевима и владарима и, стога, тероризам није нова појава у људском искуству, али ови видови насиља се ипак разликују од онога што се назива тероризмом. Претња коју он носи интензивнија је него икада раније, јер се служи структуралним смртоносним насиљем како би застрашио цивилно становништво и произвео систематску доминацију и подређеност, а такође се користи као инструмент екстремног насилног противљења структурама доминације и експлоатације, или да се унапреде други циљеви. Веома га је тешко дефинисати, делом због тога што је тај термин временом еволуирао и што је повезан са активношћу која је дизајнирана да буде субјективна, а често се јавља и у контексту сукоба и представља својствену тактику или облик насилног конфликта.

Тероризам представља смишљену употребу или претњу насиљем од стране појединаца или група, како би се изнудили одређени политички или друштвени уступци кроз застрашивање ширих народних маса. Иако су мотиви терориста различити, њихове активности прате стандардни обрасци понашања и појављују се у различитим облицима: отмице авиона, киднаповања, убиства, претње, бомбардовања и самоубилачки напади¹, где покушавају да убеде непријатеља да су довољно јаки да наметну значајне трошкове држави, уколико непријатељ настави да форсира одређену политику. Терористи користе застрашивање како би убедили становништво да су довољно снажни да казне непослушност владе и да докажу да је она сувише слаба да их заустави, тако да се људи на крају понашају онако како терористи желе.²

Неуспех покушаја дефинисања тероризма довео је неке теоретичаре до тврдњи да је његова дефиниција технички немогућа, или боље рећи непожељна са политичког становишта. Он и даље

---

¹ Walter Enders, Todd Sandler. Economic consequences of terrorism in developed and developing countries: an overview, USA, 2005.

² Andrew H. Kydd, Barbara F. Walter. The Strategies of Terrorism, International Security, Vol. 31, No. 1, 2006, 49–80.

представља политички термин који описује различите поступке и методе политичког насиља, што је превише непрецизан и широк израз да би се покренула кривична одговорност.³ Већина студија на овом пољу фокусира се на три значајна питања: зашто се користи тероризам, како функционише његова методологија и, на крају, које су његове друштвене и политичке последице? Циљ је да се прикаже приступ ка анализи узрока ове појаве на основу поређења различитих случајева, како би се разликовали заједнички обрасци узročности који су историјски јединствени. Феномен тероризма је инспирисао обимну литературу у последњих неколико деценија и једна општа и јединствена теоријска анализа његових узрока једноставно је немогућа.⁴ Истраживања на ову тему још увек нису у потпуности размотрила импликације недавних тврдњи да је „нови, постмодерни“ тероризам у експанзији у последњих неколико година и да ће превладавати у блиској будућности.⁵

Оригиналност и специфичност дефиниције тероризма огледа се у чињеници да крајњи политички циљ представља основне критеријуме за диференцирање терористичког дела од других кривичних дела.⁶ Државе, појединци или групе су кроз историју увек примењивали насиље – не зато што је неизбежно, већ из разлога што је ефикасније и управо из тог обрасца и на таквој традицији се и развија тероризам у свим својим облицима и са својом стратегијом и жртвама.⁷ Његова комплексност и специфичност су разлози зашто у свету не постоји консензус у практичном валоризовању и прихватању различитих дефиниција тероризма, јер оно што је за неке легитиман чин одбране, за друге

---

³ Benn Soul, *Defining terrorism to protect human rights*, Fride foundation, Madrid, 2006.

⁴ Marta Crenshaw, *The Causes of Terrorism*, *Comparative Politics*, Vol. 13 (4), 2006, 379–399.

⁵ Marta Crenshaw, *The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century*. *Polltrcal Psychology*. Vol. 21 (2), 1981, 405–420.

⁶ David Casale, *EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework*. *Defence Against Terrorism Review*, 1(1), 2008, 49–78.

⁷ Мирко Кларин, *Тероризам*, „НИН свеске“, Београд, 1978, 20.

је насилнички чин терора, оно што једнима даје славу, одобравање и назив борца за слободу, другима даје лик омражености и осуде терористичког деловања.⁸

Када се расправља о тероризму, готово увек се заузимају два антагонистичка става: овај чин може појединца квалификовати као терористу, али и са друге стране као хероја. Он представља један од најкомплекснијих и уједно и најкомпликованијих феномена савременог света, има више лица и може да се крије под окриљем религије, филозофије, политике, или под било којим другим именом. Тероризам је заправо начин и стил живота и постао је саставни део историје људске цивилизације и културе.⁹ Операције које изводе терористи временом су промениле своје приоритете и прошириле циљеве са политичких и економских елита на финансијске центре, медије, енергетске инфраструктуре и слично, и уместо напада специфичног циља, глобални терористи све чешће практикују неселективно убијање цивила. Данас је тешко ићи у корак са терористима, јер нови глобални терористи делују децентрализовано и екстериторијално, а осим тога, они су све више заинтересовани за јавност насиља, где добијају велики публицитет, нарочито у последњих неколико година.¹⁰

Говорећи о пиратском и морском тероризму, оно што највише забрињава јесте чињеница да се „мачеви“ пиратерије и тероризма све више укрштају, те пиратерија на морима и океанима постаје кључна тактика терористичких група. За разлику од старијих пирата чији је једини циљ био брз, комерцијални добитак, многи данашњи пирати су, у ствари, поморски терористи са идеолошком обојеношћу и широким политичким програмом. Огромна поморска добра су широка област коју терористи и пирати активно покушавају да искористе у потрази за постизањем својих циљева и данас воде појединих делова света служе као доминантни региони

---

⁸ Дарко Трифуновић, Горан Стојаковић, Милинко Врачар, Тероризам и вегабизам, „Филип Вишњић“, Београд, 2011, 25.

⁹ Florin Stibli, *Terrorism in the context of globalization*, 2010, Vol. 9, No. 1, 1–7.

¹⁰ Nilüfer Karacasulu, *Security and Globalization in the Context of International Terrorism*, *Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 2*, No: 5 ss., 2006, 1–17.

за појаву пиратерије која долази до изражаја у последњих десетак година. Пиратерија је заснована на прилично грубим оперативним методама које доводе починиоце у контакт са вредним циљевима који садрже у себи велику новчану вредност. Пиратерија данас представља питање високог профила у међународној трговини и транспорту и упркос међународним напорима стара пошаст пиратерије се распламсава где пирати терорису и врше нападе на неке од најпрометнијих светских поморских траса.

Савремена пиратерија привлачи све већу пажњу, доступни подаци о овој појави су далеко од задовољавајућих и обично се стављају у исти кош са оружаним пљачкама бродова, чиме се занемарују правне разлике између ове две категорије. Ова активност се интензивирала када су пирати могли са лакоћом да нађу уточиште, када закони против њих нису деловали и када су међународна сарадња и контра мере биле више реактивне него позитивне. Пиратерија је уздрмана када су владе одлучиле да примене силу неопходну да физички елиминишу пирате, њихове помагаче и вође. У свему овоме могу се научити важне лекције неопходне за борбу против данашњег међународног тероризма.

Феномен пиратерије данас привлачи пажњу медија и влада углавном због тога што у великој мери утиче на међународну трговину, али и поред ових стварних економских проблема постоје бројне шпекулације да терористи (углавном међународни) могу да почну са коришћењем отворених мора као медија за своје илегалне активности, на пример, употребом бродова као оружја или напада на посаде висококономских и симболичних вредности. Постоје чврсте и јасне везе између морског тероризма и пиратерије, међутим, детаљнија анализа показује да поморски тероризам и није толико велики проблем.

Историјски гледано, пиратерија већ дуго представља опасност за трговину на пучинама широм света, али статистика од пре петнаест година и надаље показује веома оштар наступ у оружаним нападима у поморском тероризму. Пиратерија је само једно од обележја модерног доба које носи опасност од приближавања тероризма, илегалне трговине наркотика и експанзије оружја и других облика организованог криминала. Поморско насиље у

различитим регионима обухвата различите феномене политичке пиратерије и поморског тероризма, а слабост државе и економски очај идентификовани су као главни узрочници ових деструктивних појава. Обично се при помену пиратског тероризма помишља на ратне поступке које су починила лица са одметничком идеологијом, док неке асоцира на криминалне активности које су починили разбојници ради стицања профита. Такве карактеризације су оскудне и не показују стварно значење овог термина.

Поморска област је посебно погодна за ове врсте непредвиђених претњи и данашњи пирати користе погодности нових технологија и оружја уместо сабљи и топова који су коришћени пре неколико векова. Они патролирају приобалним водама у модерним глисерима, а изненађење представља кључни елемент у њиховим нападима. У многим случајевима они долазе на брод прерушени у обалске стражаре или речну полицију, њихови злочини су у распону од једноставних крађа до крађа читавих бродова и убиства. На међународном плану морске нације се боре да пронађу начине да ефикасно одговоре на растуће незаконите активности на мору које су почеле у последњој четвртини 20. века. Морска средина поседује неке јединствене карактеристике које је, у принципу, чине доста привлачном за терористичке операције, укључујући и екстратериторијалност на пучини и фактор сиромаштва који нису у складу са безбедносним мерама које се примењују у приобалним подручјима и објектима у многим деловима света.

ФЕНОМЕНОЛОГИЈА ПИРАТЕРИЈЕ

Пиратерија је увек представљала погодну прилику за бескрупулозне појединце који трагају за богатством, оживљавају узбуђење опасности, насиља и окрутности који пљачкају, повређују, убијају и заробљавају људе у циљу постизања финансијске добити. Етимологија речи пират потиче из латинског језика, али заправо вуче корене из грчког језика (*peirates*), што значи разбојник или *peira* – покушај тражења среће на мору. Акти пиратерије су постали део фолклора од античких времена, а осим као пловне трасе, мора и океани су почели да се користе као трговачки путеви. Феничани,

као велики трговци који су и сами били жртве пиратских напада на Медитерану, повремено су прибегавали делима пиратерије и трговини робљем. Гај Јулије Цезар је још у 78. п.н.е. заробљен и избављен од стране сицилијанских гусара као што је био Св. Патрик у 5. веку кога су заробили ирски гусари. Приче о рацијама и пљачкама Викинга из Британије, Ирске, Европе и Русије су надалеко познате, а такође, муслимански пирати терорисали су Медитеран крајем 9. века. Пиратерија није само ограничена на регион Западне Европе и Медитерана – гусари су деловали и у Источној Европи, затим у Африци, Азији и Полинезији.

Конвенција УН о праву на мору (*UNCLOS*) од 1987. године дефинише пиратерију као: (а) сваки илегалан (незаконит) акт насиља или притвора, или било ког чина погубног деловања извршеног у приватне сврхе, усмереног на стране посаде или на путнике приватног брода или приватног авиона, у сопственој режији и на пучини; (б) затим против другог брода или авиона, или против лица или имовине на броду или авиону и у односу на брод, авион, лице или имовину у месту изван надлежности било које државе; (ц) сваки акт изазивања или намерног олакшавања акта описаног у тачкама (а) и (б). Међутим, тамо има случајева аката насиља мотивисаних у циљу личног богаћења и из идеолошких и политичких разлога.¹¹

Полемика око дефинисања речи *незаконитост* довела је до размимоилажења у судовима о томе чији закон треба узети у обзир приликом акта пиратерије. Заузима се став да треба да се суди из перспективе међународног или националног права и треба да буде под јурисдикцијом цивилног или кривичног закона. Проблем се погоршава јер сваки правни систем има своју дефиницију акта пиратерије. Други недостатак јесте да се 80% свих ових напада дешава у територијалним водама и лукама и на тај начин се не квалификују као пиратство под окриљем Конвенције УН из 1982. године којом се спречава ово дело на отвореном мору. Међутим, Резолуција УН из 2008. године, мада посебно усмерена на проблем у Сомалији, не пружа ту предност држави да лиши слободе пирате у територијалним водама државе.¹²

¹¹ FATF report, Organised maritime piracy and related kidnapping for ransom, 2011.

¹² Helen B Bendall, Cost of Piracy: A Comparative Voyage Approach, Copenhagen 24–6 Section 1: Shipping Market Analysis, 2007, 4, 5.

Типичан пиратски напад јавља се често ноћу и укључује мање групе пирата смештене у малим бродовима, глисерима или чамцима на надувавање који прате бродове у приобалним водама, прете њиховим посадама оружјем и онда нестају у ноћи без даљег одлагања. Овај облик пиратерије је релативно једноставан јер не захтева много планирања као ни сложенију организациону структуру за отуђење робе. С друге стране, захтевнији и су они случајеви где пирати држе брод са теретом, посадом и путницима у циљу откупа, а најсложенији и најпроблематичнији су напади на велике бродове као што су велики нафтни танкери.¹³

Друга дефиниција релевантна за овај чланак јесте појмовно одређење поморског насиља, као што је дефиниција презентована од стране Заједничке међународне радне групе о једнообразности закона у вези са актима пиратерије и поморског насиља, која се репродукује касније у овом чланку. Заједничка међународна радна група је сматрала да је неопходно да се формулише дефиниција поморског насиља која ће постати разумљива, универзална и применљива у будућем периоду. Презентовање ове дефиниције може се тумачити као покушај да се стави тачка на неслагања и полемике да ли се одређени злочини на мору могу квалификовати као чин пиратерије, оружане пљачке, саботаже или тероризма, јер се свим овим акцијама даје заједнички именитељ, без обзира на мотив или локацију злочина.¹⁴

Термин пиратство обухвата две различите врсте дела: први је пљачка или отмица, где је суштински циљ напада крађа поморског брода или његовог терета; други је отмица, где су брод и посада угрожени док се откуп не плати. Сомалијски случај је јединствен по томе што скоро сви видови пиратерије подразумевају киднаповање због откупнине. Донедавно, пиратерија је била феномен у опадању, а у 21. веку први пут се појавила у Јужном кинеском мору и Малака мореузу, а напади су достигли врхунац на око 350 до 450 пријављених напада годишње у периоду 2000–2004.

---

¹³ Bjørn Møller, Piracy, maritime terrorism and naval strategy, DIIS Report, 2009, 3.

¹⁴ Maximo Mejia: Maritime Gerrymandering: Dilemmas in Defining Piracy, Terrorism, and other Acts of Maritime Violence, Jorunal of international of commercial law, 2003, 153–155.

године и затим су у паду за готово половину у 2005. години. Ово смањење се приписује ефикасним и координираним међународним акцијама против пирата, али у 2008–2009. години пиратерија поново доживљава скок, нарочито до драматичног повећања ових активности у близини обале Сомалије.¹⁵ Предаторске поморске активности се спроводе као део ширих друштвенополитичких, културних и материјалних образаца, где пирати користе сва расположива средства ради уништења или оштећења рибарских бродова, крстарећи у посебним глисерима. У прошлости су тзв. пирати или гусари, у зависности од тачке гледишта, били легитимни нападачи или приватна лица који се баве „предаторском поморском привредом“ или независни актери који делују у супротности са интересима признатих политичких структура. Како би се разјаснила терминологија која ће се користити у дискусији о пиратерији, овај термин ће се употребљавати искључиво у контексту оних нападачких поморских активности спроведених од стране недржавних актера без признате подршке легитимних политичких структура.¹⁶

КОЛЕРАЦИЈА ИЗМЕЂУ ТЕРОРИЗМА И ПИРАТЕРИЈЕ: СЛИЧНОСТИ, РАЗЛИКЕ И МЕТОДОЛОГИЈА ДЕЛОВАЊА

Опасности у вези са савременом пиратеријом су сложене и вишеструке и, на најосновнијем нивоу, напади представљају директну опасност по живот и благостање грађана различитих држава. Пиратерија, такође, има директан економски утицај у смислу преваре, украдених терета и одложених путовања, а потенцијално може поткопати способност приморског трговања држава. Са политичког становишта, пиратерија може одиграти

---

¹⁵ Gregory F. Treverton (et.al.): Film Piracy, Organized Crime, and Terrorism, RAND Corporation California, 2009, 121.

¹⁶ Adam J. Young (et.al.): Ubrary roots of contemporary maritime „piracy“ in southeast asia a thesis ubmitted to the graduate division of the university of hawai int partial fulfillment of the requirements for the degree of master ofarts in asian studies, 2004.

кључну улогу у подривању и слабљењу легитимног режима и охрабрује корупцију међу изабраним званичницима владе. На крају, напади имају потенцијал да изазову велику еколошку катастрофу, посебно ако се одигравају у препуним морским тракама тешко натоварених нафтних танкера. Компликоване поморске претње подстичу све веће спекулације да постоји тактичка веза између пиратерије и тероризма. Један од главних проблема јесте тај што водеће екстремистичке групе настоје да превазиђу постојећа оперативна ограничења у могућностима које море пружа радећи заједно са поморским криминалним бандама и синдикатима. Претпостављена сличност између морског тероризма и пиратерије је и даље под великим знаком питања. Ипак, до данас није било веродостојних доказа који би подржали назнаке о таквој врсти сарадње, и што је још важније, циљеви ова два актера остају потпуно различити.¹⁷

Циљеви и методе које користе пирати разликују се од оних које користе терористи јер, за разлику од пирата, поморски терористи теже да утичу на неки политички циљ. Дакле, циљеви који су изабрани од стране терориста могу се разврстати у четири категорије: 1. бродови као суштински циљеви; 2. бродови као економски циљеви; 3. бродови као масовни циљеви жртава; 4. бродови као оружје. Терористи нападају бродове који симболишу економске циљеве и чији напади могу дестабилизovati економску активност супротстављених држава, као што су танкери и нафтне платформе, као и сви бродови који превозе велику количину путника (нпр. бродови и трајекти). Терористи могу да поставе експлозив на брод и детонирају га у близини обале и било који од ових циљева има потенцијал да изазове хаос и ширење страха међу становништвом.¹⁸

У доктрини међународног и обичајног права, пиратерија и тероризам су различити злочини. Конвенција УН о праву мора из 1982. дефинише пиратерију као „акте насиља или притвора, или

---

¹⁷ Peter Chalk: *The Maritime Dimension of International Security Terrorism, Piracy, and Challenges for the United States*, RAND corporation California, 2008.

¹⁸ Eric Shea Nelson, *Maritime Terrorism and Piracy, Existing and Potential Threats*, Global Security Studies, Winter, Volume 3, Issue 1, 2012.

било ког чина погубног деловања, почињеног у приватне сврхе, који се извршава на пучини, изван надлежности било које државе“. Међународна поморска организација у ову дефиницију укључује и „оружане пљачке против бродова у унутрашњим водама државе, архипелагским водама и територијалним морима“. Заједно, све ове дефиниције илуструју пиратерију као приватни а не политички акт, за разлику од дефиниција тероризма које варирају, према којима је тероризам акт насиља небораца који манипулишу политичким и идеолошким циљевима. Овде су присутна преклапања између ових дефиниција, наравно у „политичко пиратство“. Стапања пиратерије и тероризма настала су у оквиру вида претњи „поморског тероризма“, етикете која покрива оба акта (а) политички мотивисани напади на бродове или објекте на мору и (б) политички мотивисани напади на земљиште које бродови користе за транспорт оружја или оперативно деловање, где потенцијалне тактике укључују „експлозив намењен самоубиству комерцијалних бродова, као и лансирања платформе за ракетне нападе; инфилтрирање подводних пливача у луке, беспилотне подводне експлозиве, доставна возила и подводне мине“¹⁹.

Нема сумње да су пирати криминалци али – да ли се могу оквалификовати и као терористи? Да ли разлика уопште постоји и да ли је битна? Одговори на ова питања су негативни. Пирати, иначе, пажљиво планирају операцију крађе целокупног терета где морају бити упознати са свим детаљима о терету и плану његовог одлагања са брода. У последње време, пиратерија је све више повезана са терористичким нападима на мору јер се 80% светске робе превози преко мора. У већини случајева она мора да прође кроз уске морске области као што су Малака мореуз и Суецки канал, барем једном током свог путовања, а чак и делимична блокада ових товара имала би озбиљан утицај на светску трговину и довела би до значајних додатних трошкова који би се мерили у милијардама евра. Многи тврде да би терористи усвојили и користили исте методе као гусари приликом одузимања брода или искористили своје знање да остваре своје циљеве. Разлика између дела тероризма

---

¹⁹ Currun Singh, Arjun Singh Bedi, 'War on Piracy': the Conflation of Somali Piracy with Terrorism in Discourse, Tactic and Law, Working Paper No. 543, 2012

и пиратерије је релевантна са правне тачке гледишта, посебно у вези са правима и могућности казних санкција.²⁰

Овде ће се за почетак презентовати једна оквирна дефиниција феномена пиратерије, а у догледно време треба се вратити правним дефиницијама пиратстава и морског тероризма које су од великог значаја за сузбијање ових активности. Једна прикладна привремена дефиниција пиратерије може је одредити као „оружане пљачке на мору од стране приватних актера који делују вођени личним побудама, нарочито у циљу стицања финансијске добити“. Ово омогућава да се постави дистинкција пиратерије од сродних савремених и историјских феномена као што су приобални препад, ненаоружане крађе из бродова, поморски тероризам, поморски аспекти побуна, а препад трговца или других цивилних бродова који припадају непријатељу народ као стратегија поморског ратовања. Сигурно је да постоје извесна преклапања између сваког од наведених облика и пиратерије, као када се терористичка група бави пиратеријом као што је претходно дефинисано, али са намером да искористи средства за терористичке активности. Као што не постоји меродавна ни универзална дефиниција тероризма, тако је и приморски тероризам тешко дефинисати. Оно што га разликује од пиратерије јесте углавном његов циљ – пиратерија се предузима злонамерно, како је раније наведено, тј. из себичних разлога, док је тероризам најбоље схватити и описати као један од неколико облика оружане побуне из неких личних, виших побуда. Осим тога тероризам је стратегија или тактика коју актер може изабрати, или потпуно и трајно или, много чешће, делимично и периодично, или наизменично или комбинацијом са ненасилном политичком борбом и герилским ратом или тероризмом. Иако је поморски тероризам досад био незнатан проблем, присутни су страхови да се не интензивирају сценарији који предвиђају коришћење бродова и плутајућих бомби, или доставних возила са експлозивним направама, можда чак и нуклеарним; или нападе на путничке бродове који намеравају да изазову максимум жртава; или потапање бродова како би се произвеле највише економске

---

²⁰ Lawrence Rutkowski, Is piracy terrorism? Maritime security, 2009

штете, на пример, блокирањем и закрчењем уских пловних путева као што су Малака Стрејт или Суецки канал.²¹

После 11. септембра 2001. године озбиљно је порасла забринутост у морским заједницама у погледу могућих терористичких напада против бродова и циљева као што су лучка постојења и коришћења бродова као терористичког оружја скоро на исти начин као што су авиони били коришћени као оружје за уништавање кула близнакиња у Њујорку.

Према Талеју и Рулу (*Talley and Rule*), пиратерија на отвореним морима тренутно постаје кључна тактика терористичких група.²² Многи данашњи пирати су такође терористи са својим идеолошким мишљењима у широким политичким ставовима. Супротстављање пиратима и морским терористима представља значајне ризике за глобално светско тржиште пошто се већина светских залиха нафте и гаса, као и многобројни терети превозе бродовима светским, пиратима најугроженијим водама, као што су Јужнокорејско море, источна и западна афричка обала. Због свега тога сигурност мора постала је растући важна ставка политике многих обалских земаља јер њихове националне привреде могу озбиљно бити погођене несигурношћу морских траса а којима прете морски пирати и морски тероризам.²³

С обзиром на сложену природу пиратства и морског тероризма не постоји једноставно решење овог проблема, то

---

²¹ Bjørn Møller, Piracy, Maritime terrorism and naval strategy, DIIS Report, 2009:03.

²² Између 2007. и 2011. године укупан број годишњих инцидената пиратског тероризма је порастао од 263 до 439. Према ИМБ ПРЦ дошло је до благог пада укупног броја забележених случајева пиратерије и оружаних пљачки широм света: од 445 у 2010. години у односу на 439 у 2011. години, пад броја долази после четири узастопне године повећане пиратерије широм света: 802 чланова посаде као таоци у 2011. години такође бележи пад у поређењу са 1.181 у 2010. години. У целој 2011. години, било је 45 отетих бродова, 176 посада, 8.113 нападнутих бродова и 105 пријављених покушаја напада. Укупно осам чланова посаде је погинуло током целе године, исти број као 2010. године. (Luise Butcher, Business and transport, 2012.).

²³ НАТО је 2009. године пружио заштиту комерцијалним пловилима од могућег напада пирата на источној афричкој обали.

је компликован и вишестран проблем и захтева и вишестрано решавање, историјско, политичко, војно и правно. Војне и политичке мере су добро документоване, док се то не може рећи за међународне које нису добро правно документоване (Савет безбедности УН усвојио је резолуцију 22. 11. 2008. године, коју је предложила Велика Британија, да се уведу јаче санкције против Сомалије због њеног неуспеха да спречи нападе пирата на мору).

Порекло одредби о пиратству налази се у UNCLOS-у (Конвенција о закону на мору УН и то је главна и највећа конвенција о пиратству) у чл. 100А, 107, 110 и то је једини низ правила која се налазе у члановима од 14 до 21 Женевске конвенције о отвореном мору из 1958. године. Ова правила се сматрају обичајним међународним правом, признају се и прихваћена су од стране Међународне морске организације (ИМО).

Навешћемо неке најпознатије примере који се односе на морски тероризам у периоду од 2000. до 2008. године:

1. Јуна 2000. Ал Каида је покушала да брод напуњен експлозивом доведе до америчких снага у Јемену;
2. Октобра 2000. Ал Каидин бомбаш самоубица је у глицеру напуњеном експлозивом направио оштећење америчкој подморници и том приликом је страдало 17 морнара;
3. Августа 2005. Ал Каида две реке (*Al Quaeda two river*) преузела је одговорност за напад говорећи да је циљано изабрала то место због његовог статуса као центра туризма и медијске привлачности и потом је уследио успешан напад;
4. 2006/2007. напад на *INS Hanit* показао је да групе каква је *Hezbollah* остају бар један корак испред безбедносних служби;
5. Новембра 2008. за време *Ahi Hanit* терористичке групе бродови пронађени на мору у Индији у ствари су били бродови које су користили терористи да би дошли на обалу Мумбаја и изазвали напад.

САД (МТСА) су захтевале да се оснује комитет за морску безбедност у свим америчким лукама који би координирао активностима тих лука, укључујући и јавне агенције различитих

нивоа, као и индустрије које имају специфичне задатке који су у складу са безбедносним плановима лука тако да би се ресурси који су посвећени безбедности могли ефикасно користити, а наравно да је од кључне важности обучена и посебна људска снага која зна да делује у складу са таквим новим захтевима.²⁴

Садашњи период савременог приморског тероризма датира отприлике од раних 60-их година прошлог века, када се узму у обзир и узимања талаца у политичке сврхе као доминантни политички инциденти. Врло добро је позната отмица у *Акиле Лауро* од стране покрета Народног фронта за ослобођење Палестине (ПФЛП) у близини обале Египта 1985. године. Садашњи период приморског тероризма концентрисан у раним годинама 21. века следи образац самоубилачких напада на бродове. Данашња поморска пиратерија тежи економској добити, а не класичном тероризму у политичке сврхе.²⁵

Место где би се потенцијални поморски напад могао догодити такође је од суштинског значаја за дефинисање терористичког сценарија. Специфични типови напада као што су кријумчарење оружја за масовно уништење у теретним контејнерима бродова могу укључивати и стране луке поласка и крајњу луку уласка. Поморски терористички напади се такође могу јављати на морима у областима концентрисаних испорука, као нпр. мореуз Гибралтар где је 2002. године Ал Каида наводно планирала да нападне САД и британске ратне и, евентуално, комерцијалне бродове. По речима безбедносних аналитичара, теснац Малака у југоисточној Азији је друга потенцијална локација поморских терористичких активности.²⁶

Од терористичких напада 11. септембра 2001. године пиратски тероризам постаје све значајнија и актуелнија тема за бродове широм света. Међународна поморска организација (ММО)

---

²⁴ Hong Nil, *The international legal instruments in addressing piracy and maritime terrorism* China, 2011, 53.

²⁵ Donna Nincic: *Maritime Terrorism: How Real is the Threat?*, 2012, 12.

²⁶ Paul W. Parfomak, John Frittelli, *Maritime Security: Potential Terrorist Attacks and Protection Priorities*, CRS Report and congress, 2007.

усвојила је низ обавезујућих безбедносних мера, док су САД предузеле најдрастичније мере предострожности, укључујући и праћење товара на бродовима и самог утоваривања терета дуж читавих транспортних ланаца. С једне стране, они се поредудимају да спрече потенцијалне морске терористе да дођу у посед оружја и материјала, а са друге стране да би се избегло да бродови буду отети и коришћени као оружје, као што је био случај са авионима у терористичким нападима на Њујорк и Вашингтон 9/11.²⁷

Терористичке групе могу унапредити и проширити своје циљеве у пиратске активности, а неки су једноставно искористили сличне технике онима које користе гусари (пирати) током напада. Међутим, претходно наведени терористички акти били су прилично специфични у својим циљевима, док се све чешће појављују пиратски напади који су насумице и некоординисано изведени. Мали су изгледи да би терористичке групе формирале савез са било којим спољним групама укључујући и пирате. Терористичке групе су врло блиско повезане, сумњичаве према странцима или онима који су им непознати, посебно ако не заступају исту идеологију. Вероватније је да ће терористи спроводити сопствену пиратску кампању него тражити помоћ било које криминалне групе. Укупан број инцидената у 2007. години указује на интензивирање броја напада у поређењу са 2006. годином када је дошло је до повећања од приближно 10% укупног броја напада пријављених центру за извештавање о пиратерији. Значајан пораст у инцидентима може се директно повезати са повећањем пријављених инцидената у Нигерији (42) и Сомалији (31) у односу на нападе у истим земљама у 2006. години (12 и 10). Овај раст се може приписати повећању способности пирата да нападну бродове даље на мору јер су боље наоружани, организовани и последње, али не најмање битно, недостатак одговарајуће државне правне снаге и регулативе да се спрече ови акти.²⁸

Оба злочина – и пиратерија и приморски тероризам – укључују разбојнике и одметнике који се дистанцирају од својих

---

²⁷ Justin Guarigliapp, *Maritime highways of global trade*, 2009, 163.

²⁸ Roger L. Tomberlin, *Terrorism's Effect on Maritime Shipping*, 2008, 3.

матичних држава и формирају вантериторијалне енклаве, што је веома опасно. Они представљају две одвојене и различите манифестације недржавног насиља на мору тако да, док пирати могу бити непријатељи свих држава, ипак не чине исте акте насиља као терористи. Тероризам је претња или употреба физичке принуде првенствено над цивилима како би се усадио страх у циљу постизања различитих политичких циљева. Пирати су, међутим, укључени у ове подухвате из чисте финансијске користи, немају нарочит политички став чиме се разликују од терориста. Док шпекулације и нагађања о настајању везе између пиратерије и тероризма компликује законитост плаћања откупнине, веродостојни докази који потврђују ову претпоставку приближавања тек треба да испливају и као најбитније циљеви ова два актера остају потпуно различити. Посао пиратерије је директно зависан од напретка и активног глобалног поморства и преваходно има за циљ стицање профита, док су, насупрот томе, терористи (барем у контексту савременог света) били ангажовани у пиратским актима иницирајући уништење глобалних поморских трговинских мрежа за своје политичке циљеве. Иако акције које пирати спроводе могу имати утицај на светске трговинске токове, они више делују на локалном нивоу, док многе терористичке организације намерно и плански раде на глобалном, светском нивоу. Губитак живота никако не иде у корист пиратима јер се плаше освете и евентуалних правних последица таквих акција, док терористима такви поступци стварају већи публицитет. Пирати су у страху од губитка сопственог живота, а са друге стране, за терористе су последњих година карактеристични самоубилачки терористички напади.²⁹

Ово искључује акте пиратерије уколико се ова дела чине у циљу дестабилизације владе или да изазову немире и терор, или на верској или националној основи јер су то карактеристични ставови модерног тероризма. Исто важи и за ослободилачке покрете, побуњенике и остала лица која одузимају брод из политичких разлога. Значење речи *нелегалан* у дефиницији пиратерије, у члану

---

²⁹ Bruce G. Paulsen, Jonathan D. Stoian: Piracy: An International Problem in Search of a Solution Legality and Insurance Issues, ABA Section of International Law's, 2009.

101 UNCLOS конвенције, није сасвим јасно. То је на судовима држава да одлуче да ли је чин насиља који се разматра био незаконит по међународном праву или националним законима држава. Као што је раније указано, у складу са правилима за сузбијање пиратерије, ратни брод не може да интервенише против аката насиља против другог приватног брода или против лица или имовине на броду, ако се исти налази у приобалним водама друге државе. Исто важи у односу на инцидент на пиратском броду ако је акт пиратерије почињен на пучини и пирати потражили склониште у страним приобалним водама. У принципу, обалне државе морају дати свој пристанак на такве захтеве и такво одобрење се може претпоставити, с обзиром на обавезу обалне државе да сарађује по питању сузбијања пиратерије.³⁰

Пиратерија се разликује од тероризма тј. терористичке отмице из два разлога: прво, чин пиратерије захтева да два брода буду укључена у инцидент и друго, акт пиратерије изискује да злочин буде предузет у приватне а не у политичке сврхе. Дефиниција ИМВ-а (Међународног поморског бироа) обухвата стварне или пак покушаје напада, без обзира да ли је брод везан или усидрен на мору. Друштвени и социјални услови повезани са пиратеријом обично укључују сиромаштво, глад, незапосленост, лоше услове становања, као и политичку нестабилност. Они који искоришћавају рањивости створене социјалне неорганизованости делују као одговор на напетости и фрустрације испољене због недостатака основних животних потреба као што су храна, склониште и одећа. Терористи и гусари су безобзирни, али не и бројни, они не контролишу одређену територију трајно и ако снаге безбедности ремете њихове активности, неће постати одметници, јер ће све своје напоре усмерити на очување властитог опстанка.³¹

---

³⁰ Rüdiger Wolfrum: *Fighting Terrorism at Sea: Options and Limitations under International Law*, organized by the Center for Oceans Law and Policy, University of Virginia School of Law, Virginia, USA, 2006.

³¹ Jon Shane, *Criminological Theories and the Problems of Modern Piracy*, Must be cited as: Shane, J.M. and Lieberman, C.A. (2009). *Criminological, theories and the problems of modern piracy*. In M.R. Haberfeld and Agostino von Hassell (2009). *Maritime Piracy and Maritime Terrorism: The Challenge of*

ЗАКЉУЧАК

У последњих десет година бродске компаније су биле мета бројних пиратских напада, који су имали директан утицај на цену робе и тиме посредно и на међународну трговину и глобализацију. Поставља се питање: шта претња пиратерије и поморског тероризма представља за међународни мир и сигурност? Закључак је да ни пиратерија ни поморски тероризам, сами по себи, не представљају значајну претњу глобалној безбедности, али пиратерија свакако може подстаћи развој еколошких фактора који би поспешили овај вид тероризма.

Пиратерија и тероризам су два одвојена феномена и неопходно је указати на географске, политичке и социјалне факторе који погодују њиховом развоју, а затим покушати проникнути у методологију деловања и фокусирати се на безбедносну опасност од пиратерије. Ово подразумева процену рањивости држава и региона, као и процену опасности на основу могућности да ли се пиратерија може проширити изван поморских граница једне државе, нпр. кроз своје ефекте на крхко међународно бродарство. Евалуација пиратерије и њени ефекти свакако су проблематични, али посматрајући их као целину, финансијски аспект пиратерије, сам по себи, не штети глобалној економији.

Међународна заједница је под директним утицајем пиратерије и то ће вероватно остати тако и у блиској будућности. Обавештајни аналитичари, органи реда и политичари показали су забринутост услед могућности будућних поморских терористичких напада, а контролisaње и сузбијање пиратерије има исто толико везе са побољшањем социјалних услова у политички нестабилним регионима света. Даље, од слабих правних и надлежношћу покривених система, као и повољног политичког окружења у земљи домаћину, користи ће ће имати обе групе.

Дискурзивна стапања пиратерије и тероризма покренула су тактички и правни рат против пиратерије, који се рефлектује и на рат против тероризма. Има оних који сматрају да плаћање откупа

Piracy for the 21st Century. Dubuque, IA: Kendall Hunt Publishing Company, 2,8,20.

само охрабрује будуће нападе пиратерије и ствара потешкоће у превентивном деловању на овом пољу. Ово је највероватнији и најреалнији сценарио, нарочито ако се уплате откупа врше илегално или произвољно од земље до земље. Након свега, пиратерија је свакако незаконита активност у систему међународног права, али питање је шта се дешава са бродовласницима, њиховим посадама или бродовима ако се пиратерија прогласи тероризмом?

Контролисање пиратерије има исто толико везе са побољшањем социјалних услова у политички нестабилним регионима света као што се то чини са манипулацијом са непосредним окружењем. Мултиаспектни напори ће обухватити учешће међународне владе у дестабилизацији регионима света и успостављање поморске сигурности дефинисањем и спречавањем терористичких и пиратских ситуација. Све интензивнија претња поморског тероризма може да доведе до већих трошкова, као што су повећане премије осигурања али, на крају крајева, ризик од жртава пирата је релативно мали. Заштита од терористичких напада, с друге стране, представља доказивање да је та борба препрека за међународни саобраћај услед наметања значајнијих трошкова.

Приликом разматрања сигурносних потеза, као што је „рат против тероризма“, морају се увек одмерити и узети у обзир проблематични ефекти примене склопа безбедносних мера против тероризма, предности, фокус проблема и мобилизација. Као што се и овде подразумева, десекуритизација подразумева престојавање из војних у цивилне контрапиратеријске стратегије. Укратко, стапања пиратерије са тероризмом у медијима, академским заједницама и политици су неоснована и неутемељена и контрапиратске иницијативе треба диференцирати од борбе против тероризма.

Literatura

1. Enders W., Sandler T. (2005). Economic consequences of terrorism in developed and developing countries: an overview, USA.
2. Kydd A., Walter B. (2006). The Strategies of Terrorism, *International Security*, Vol. 31, No. 1. 49–80.

3. Soul B. (2006). Defining terrorism to protect human rights, Fridre foundation, Madrid
4. Crenshaw M. (1981). The Causes of Terrorism, Comparative Politics, Vol. 13 (4), 379–399.
5. Crenshaw M. (2000). The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century. *Political Psychology*. Vol. 21 (2), 405–420.
6. Casale D. (2008). EU Institutional and Legal Counterterrorism Framework. *Defence Against Terrorism Review*, 1(1), 49–78.
7. Кларин М. (1978). Тероризам, „НИН свеске“, Београд, 20.
8. Трифуновић Д., Стојаковић Г., Врачар М. (2011). Тероризам и вехабизам, „Филип Вишњић“, Београд, 25.
9. Stibli F. (2010). Terrorism in the context of globalization. Vol. 9, No. 1, 1–7.
10. Karacasulu N. (2006). Security and Globalization in the Context of International Terrorism, *Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 2*, No: 5.1–17.
11. FATF report. (2011). Organised maritime piracy and related kidnapping for ransom.
12. Bendall H. (2007). Cost of Piracy: A Comparative Voyage Approach, Copenhagen 24-6 Section 1: Shipping Market Analysis, 4,5.
13. Møller B. (2009). Piracy, maritime terrorism and naval strategy, DIIS Report, 3.
14. Mejia M. (2003). Maritime Gerrymandering: Dilemmas in Defining Piracy, Terrorism, and other Acts of Maritime Violence, *Journal of international of commercial law*, 153–155.
15. Treverton G., Matthies C., Cunningham K., Goulka J., Ridgeway R. (2009). *Anny Wong Film Piracy, Organized Crime, and Terrorism*, RAND Corporation California, 121.
16. Young A., Trimillos R., Chairperson B., Watson A., Valencia M. (2004). *Ubrary roots of contemporary maritime „piracy“ in southeast asia a thesis ubmitted to the graduate division of the university of hawai int partial fulfillment of the requirements for the degree of master ofarts in asian studies.*

17. Ubrary roots of contemporary maritime „piracy“ in southeast asia a thesis ubmitted to the graduate division of the university of hawai int partial fulfillment of the requirements for the degree of master of arts in asian studies, 2004.
18. Chalk P. (2008). The Maritime Dimension of International Security Terrorism, Piracy, and Challenges for the United States, RAND CORPORATION.
19. Nelson E. (2012). Maritime Terrorism and Piracy: Existing and Potential Threats, Global Security Studies, Vol. 3, 1.
20. Singh C. Bedi A. (2012). ‘War on Piracy’: the Conflation of Somali Piracy with Terrorism in Discourse, Tactic and Law, Working Paper No. 543.
21. Rutkowski L. (2009). Is piracy terrorism? Maritime security.
22. Butcher L. (2012). Piracy and sea: overview and policy responses, Business and transport.
23. Hong N. (2011). The international legal instruments in addressing piracy and maritime terrorism China, p. 51–55.
24. Nincic D. (2012). Maritime Terrorism: How Real is the Threat?, 2012.
25. Parfomak P, Frittelli J. (2007). Maritime Security: Potential Terrorist Attacks and Protection Priorities, CRS Report and congress pp. 162–163: Justin GuarigliaMar i t ime highways of global t rade.
26. Tomberlin R. (2008). Terrorism’s Effect on Maritime Shipping, 1–16.
27. Paulsen B., Stoian J. (2009). Piracy: An International Problem in Search of a Solution Legality and Insurance Issues, ABA Section of International Law’s.
28. Wolfrum R. (2006). Fighting Terrorism at Sea: Options and Limitations under International Law, 2006, organized by the Center for Oceans Law and Policy, University of Virginia School of Law , Virginia, USA.
29. Shane J. (2009). Criminological Theories and the Problems of Modern Piracy, Criminological, theories and the problems of modern piracy. In M.R. Haberfeld and Agostino von Hassell (2009), Maritime Piracy and Maritime Terrorism: The Challenge of Piracy for the 21st Century. Dubuque, IA: Kendall Hunt Publishing Company.